

Doğum Öncesinden Ergenliğe

ÇOCUK GELİŞİMİ

Editör: Prof. Dr. E. Nilgün BAYSAL METİN

5. Baskı





Editör: Prof. Dr. E. Nilgün BAYSAL METİN

DOĞUM ÖNCESİNDEN ERGENLİĞE ÇOCUK GELİŞİMİ

ISBN 978-605-318-592-5

DOI 10.14527/9786053185925

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Eylül 2016, Ankara

5. Baskı: Kasım 2021, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.

Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A

Kazan/ANKARA

Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

BAŞLARKEN...

Bir çocuğun ana karnından yetişkin bir birey oluncaya kadar yaşadığı büyüme ve gelişme süreci inanılmaz ve hatta mucizevi bir süreçtir. Küçük bir hücreden kocaman bir insana dönüşmek gerçekten bir mucizedir. İçinde “Nasıl bir insan?” olacağını belirleyecek olan binlerce kod taşıyan bir hücre bölünüp binlerce kez çoğalarak bir insan yavrusunu oluşturacak; zamanı geldiğinde bu insan yavrusu dünyaya gözlerini açacak ve büyümeye ve gelişmeye devam edecektir. İçine doğduğu aile, toplum, doğa, eğitim sistemleri ve diğer çevresel etmenler doğuştan gelen kodlarla birlikte bu çocuğun nasıl gelişeceğini, nasıl büyüyeceğini ve topluma nasıl bir birey olarak katılacağını belirleyeceklerdir. İşte bu kitapta bir insanın doğum öncesinde bir hücreden, bir yetişkin olana kadar geçirdiği büyüme ve gelişme sürecini okuyacaksınız. Bu sürecin, dışarıdan bakılınca her şey kendiliğinden oluyor gibi görünse de, aslında büyüme ve gelişmenin çok karmaşık olduğunu, önceden programlanmış olsa da çevreden gelen her türlü uyardan etkilendiğini, kalıtım ve çevre sarmalının çocuğu yaşamı boyunca şekillendirerek onu biricik ve özel bir birey haline getirdiğini göreceksiniz.

Kitap büyüme ve gelişmenin açıklandığı bölümle başlayıp doğum öncesi gelişimden ergenliği açıklayan bölüme değin devam etmektedir. Kitabın içeriğinde bilişsel, dil, fiziksel büyüme ve motor gelişim, sosyal-duygusal gelişim olarak adlandırılan dört ana gelişim alanı ile beraber ahlak ve cinsel gelişim alanlarına ve bir gelişim alanı olarak gruplandırılmamakla birlikte öz bakım becerilerinin gelişimine de yer verilmiştir. Kitabı okurken bazı kuramlara, değişik gelişim alanlarına ait bölümlerde tekrar yer verildiğini göreceksiniz; yazarlarımız kendi yazdıkları gelişim alanlarına bu kuramların bakışını ve yaklaşımlarını açıklamak üzere tekrar bahsetmişlerdir.

Bir insanın doğum öncesinden yetişkinliğe kadar yaşam sürecini bir kitaba sığdırabilmek oldukça zor! Kitabın oluşturulma sürecinde yazarlarımız sayfalar dolusu metin yazıp sonra kısaltmak zorunda kaldılar, dolayısıyla bu kitap doğum öncesinden yetişkinlik aşamasına yaşamın bir özeti oldu ve umarız okuyucularımıza bir pencere açar.

Doğum Öncesinden Ergenliğe ÇOCUK GELİŞİMİ başlıklı kitabımızın her yaşta ve her tipte çocukla çalışan profesyonellere ve öğrencilere, ailelere ve konuya ilgi duyan kişilere kaynak kitap olarak yararlı olacağını umuyoruz.

Büyük bir özveri ile çalışarak bu kitabın çok kısa sürede ortaya çıkmasını sağlayan sevgili yazarlarımıza ve kitabın basımını gerçekleştiren PEGEM AKADEMİ Yayıncılığa çok teşekkür ederim.

Ayrıca büyük ilgi göstererek kitabımızın 3. baskıya ulaşmasını sağlayan okuyucularımıza da teşekkürlerimizi sunarım.

Editör

Prof. Dr. E. Nilgün Baysal Metin

Kasım 2021, ANKARA

Prof. Dr. E. Nilgün Baysal Metin

Isparta'da doğmuş, ilk ve orta öğrenimini Burdur ve Denizli'de; yüksek öğrenimini Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümünde 1980 yılında tamamlamıştır. 1981 yılında aynı bölümde çalışmaya başlamış ve 1983 yılında yüksek lisans, 1989 yılında doktora çalışmalarını Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programında tamamlamıştır. 1992'de doçent, 2001'de profesörlük unvanlarını almıştır. Ana çalışma alanlarını, normal gelişen, zihinsel engelli ve üstün yetenekli çocuklar; bu çocukların gelişimsel tanınması, eğitimleri ve ailelerine çocuk odaklı danışmanlık çalışmaları ile özel gereksinimli çocukların kaynaştırılması oluşturmaktadır. Çeşitli kurum ve kuruluşların düzenlediği çok sayıda hizmet içi eğitim, çalıştay ve komisyon çalışmasına katılmıştır. Çalışma alanlarıyla ilgili çeşitli projeleri gerçekleştirmiş ve Türkiye'de ilk defa uygulanan "Okul öncesi dönemdeki üstün yetenekli çocukların tanınması ve öğrenme merkezleri yoluyla eğitimleri" projesini yürütmüştür. Çalışma hayatı süresince çeşitli idari görevleri üstlenmiştir. Yüzün üzerinde ulusal ve uluslararası bilimsel çalışması bulunan Prof. Dr. E. Nilgün Metin halen Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmakta; Çocuk Gelişimi Bölümü Başkanlığı ve Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı Başkanlığı görevlerini yürütmektedir.

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

1. BÖLÜM: BÜYÜME VE GELİŞME

Prof. Dr. Özcan Doğan

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

Arş. Gör. Dr. Esra Acar Şengül

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

2. BÖLÜM: DOĞUM ÖNCESİ GELİŞİM

Doç. Dr. Zeynep Çetin

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

Doç. Dr. Miray Özözen Danacı

İzmir Demokrasi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Bölümü

3. BÖLÜM: FİZİKSEL BÜYÜME VE MOTOR GELİŞİM

Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Aytekin

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

4. BÖLÜM: BİLİŞSEL GELİŞİM

Öğr. Gör. Dr. Semra ŞAHİN

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

5. BÖLÜM: İLETİŞİM VE DİL GELİŞİMİ

Prof. Dr. Figen Turan

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

Arş. Gör. Z. Güzin Topcu

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

6. BÖLÜM: SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM

Doç. Dr. Haktan Demircioğlu

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

7. BÖLÜM: AHLAK GELİŞİMİ

Doç. Dr. Saniye Bencik Kangal

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

8. BÖLÜM: CİNSEL GELİŞİM ve EĞİTİM

Prof. Dr. İsmihan Artan

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

9. BÖLÜM: ÖZBAKIM BECERİLERİNİN GELİŞİMİ

Arş.Gör.Bahar Uyaroğlu

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

10. BÖLÜM: ERGENLİK DÖNEMİ: FİZİKSEL, CİNSEL VE MOTOR GELİŞİM

Prof. Dr. Pınar Bayhan

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

11. BÖLÜM: ERGENLİK DÖNEMİ: BİLİŞSEL VE PSİKOSOSYAL GELİŞİM

Prof. Dr. Pınar Bayhan

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

İÇİNDEKİLER

BAŞLARKEN	iii
BÖLÜMLER VE YAZARLARI.....	v

1. BÖLÜM

BÜYÜME VE GELİŞME.....	1
------------------------	---

2. BÖLÜM

DOĞUM ÖNCESİ GELİŞİM	23
----------------------------	----

3. BÖLÜM

FİZİKSEL BÜYÜME VE MOTOR GELİŞİM	55
--	----

4. BÖLÜM

BİLİŞSEL GELİŞİM.....	83
-----------------------	----

5. BÖLÜM

İLETİŞİM VE DİL GELİŞİM.....	123
------------------------------	-----

6. BÖLÜM

SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM.....	163
------------------------------	-----

7. BÖLÜM

AHLAK GELİŞİMİ	197
----------------------	-----

8. BÖLÜM

CİNSEL GELİŞİM VE EĞİTİM	227
--------------------------------	-----

9. BÖLÜM

ÖZBAKIM BECERİLERİNİN GELİŞİMİ.....	263
-------------------------------------	-----

10. BÖLÜM

ERGENLİK DÖNEMİ: FİZİKSEL, CİNSEL VE MOTOR GELİŞİM	287
--	-----

11. BÖLÜM

ERGENLİK DÖNEMİ: BİLİŞSEL VE PSİKOSOSYAL GELİŞİM	325
--	-----

YAZARLAR HAKKINDA.....	362
------------------------	-----

1. BÖLÜM

BÜYÜME VE GELİŞME



ANAHTAR KAVRAMLAR:

Büyüme, Gelişme, Gelişim İlkeleri, Gelişim Kuramları

AMAÇLAR: *Bu bölümün sonunda;*

- *Gelişim, büyüme, hazırbulunuşluk gibi kavramları tanımlayabilecek*
- *Gelişimin ilkeler doğrultusunda ilerlediğini açıklayabilecek*
- *Gelişimin hangi etmenlerden etkilendiğini sıralayabilecek*
- *Çeşitli kuramcıların gelişim hakkındaki görüşlerini tartışabileceksiniz.*

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

GELİŞİM VE BÜYÜMEYE YÖNELİK KAVRAMLAR

Büyüme

Gelişim

Hazırbulunuşluk

GELİŞİMLE İLGİLİ TEMEL İLKELER

GELİŞİMİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Kalıtım

Çevre

Beslenme

Kültür ve Irk

Cinsiyet

Hastalıklar

GELİŞİM KURAMLARI

Psikoanalitik Kuramlar

Bilişsel Gelişim Kuramları

Öğrenme ve Sosyal Öğrenme Kuramları

Etolojik Kuram

Ekolojik Kuram

ÖZET

KAYNAKLAR

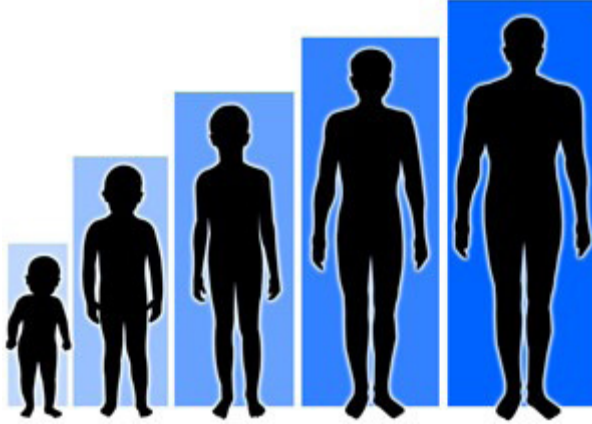
GİRİŞ

İnsan gelişimi; on yıllardır kuramcılar tarafından aktarılan, insanla yakından ilgilenen bir çok bilim dalına temel kavramlar kazandıran, üzerinde uzun tartışmalar yapılan, insanoğlunu sosyal, kültürel ve hatta ekonomik açıdan varlığını etkileyen çok önemli bir konudur. Bu önemli konu, bu bölümde büyüme ve gelişme kavramları ile birlikte tanıtılarak, insan gelişimine yönelik detaylı bilgi vermeye yönelik gelişim ilkelerini, gelişimi etkileyen faktörleri, gelişimin seyrini ve insan üzerinde oluşturduğu değişimi ayrıntıları ile birlikte aktarabilmeyi hedefleyen gelişim kuramlarını ele alarak anlatılmıştır.

GELİŞİM VE BÜYÜMEYE YÖNELİK KAVRAMLAR

Büyüme

Çocuklarda büyüme uzunluk, ağırlık ve kas kütlesi miktarlarının birbirine uyumlu olarak artmasıdır. (Gallahue, Ozmun ve Goodway, 2014a). Vücuttaki bu niceliksel artış büyüme olarak adlandırılır. Büyüme, vücudun değişik organlarında değişik hızlarda gerçekleşebilir (Senemoğlu, 1993)



Gelişim

İnsan gelişimi, insan hayatı içerisinde büyüme ve olgunlaşmayı da içine alarak fiziksel, sosyal, zihinsel ve dil alanlarında kişinin sürekli olarak değişmesidir. Buradan da anlaşıldığı gibi gelişim değişim ve sürekliliği içinde barındırır. Bununla birlikte gelişim, hem biyolojik düzenlemenin hem de deneyimsel etkilerin önemli olduğu bir süreçtir (Shonkoff ve Meisels, 2000).